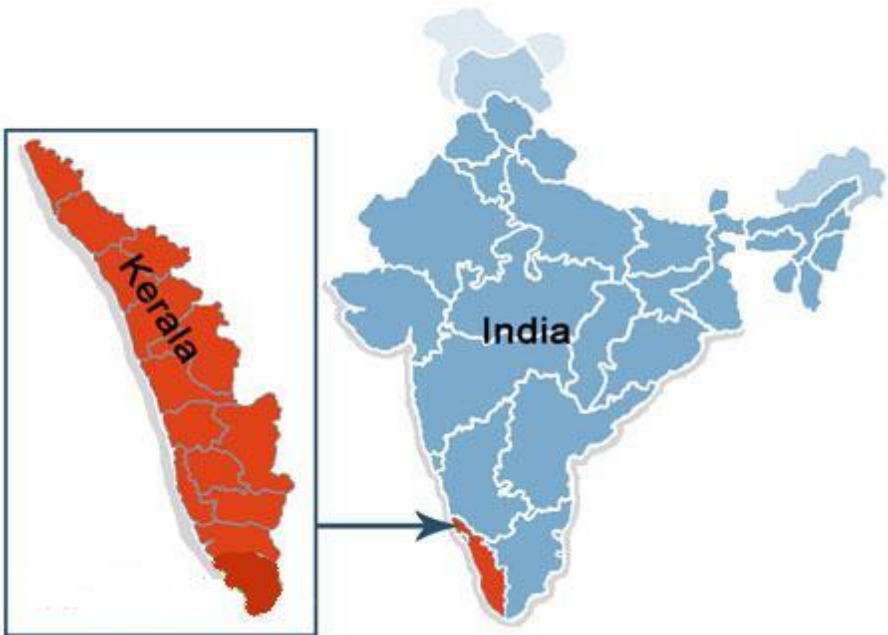

Een bezoek aan Kerala

Dagboekaantekeningen juni-juli 2009

Groningen, september 2009, ds Ynte de Groot

Vooraf

In juni en juli 2009 bracht ik mijn vijfjaarlijkse studieverlof door bij de Syrisch-Orthodoxe Kerk in Kerala, in het zuidwesten van India. In dit boekje dagboekantekeningen die ik onderweg maakte.

Kochi, zondag 7 juni

Vrijdag vanuit Mumbai aangekomen in Kochi in de deelstaat Kerala, het centrum van de Syrisch-Orthodoxe gemeenschap in India. Ik vond onderdak in een homestay en heb een mooie grote kamer in een drie eeuwen oud huis van Portugese oorsprong. Het deel van de stad waar ik zit is onderdeel van de oude citadel.

Gisteren Fort Kochi verkend, het historische deel van de stad. In 1663 veroverde Nederland de stad op de Portugezen. Op sommige gebouwen is het logo van de VOC nog te zien en er is nog een grote Nederlandse begraafplaats. De Portugese (dus Rooms-katholieke) kerk - de eerste die door Europeanen in India is gebouwd - werd Protestantse Gouvernementskerk. Toen de Britten de macht van de Nederlanders overnamen werd het een Anglicaanse kerk. Na de onafhankelijkheid van India in 1947 werd het gebouw in gebruik genomen door de Church of South India, een oecumenische kerk van Protestantse snit. Nu nog staan langs de muren van de kerk oude Portugese en Nederlandse grafstenen opgesteld.

Ik kom ruim op tijd voor het avondgebed bij de Syrisch-Orthodoxe kerk van Petrus en Paulus aan. De priester heet me hartelijk welkom. Hij is hier net nieuw: hij heeft na zijn opleiding en wijding een jaar praktijkervaring opgedaan en is net verbonden aan deze parochie. Morgen zal hij voor het eerst voorgaan in de eucharistieviering. Die verbintenis duurt overigens slechts drie jaar, want de bisschoppen plaatsen hun priesters elke drie jaar over.

Als ik vertel wat ik kom doen helpt hij me snel uit de droom. Ik ben bij de verkeerde Syrisch-Orthodoxen terecht gekomen. Zijn kerk valt niet onder de Patriarch van Antiochië. De Catholicos die ik in Damascus ontmoette is van een andere kerk. "We see each other as brothers but we meet in court" zegt hij schaterend als ik vraag hoe

de verhoudingen zijn. (“Wij zien elkaar als broeders maar komen elkaar in de rechtszaal tegen”) Triest maar herkenbaar. Ik vraag hem hoe de verhoudingen met de Patriarch van Antiochië zijn. Wij respecteren hem als het spirituele Hoofd van de Kerk. “Maar hij heeft geen enkele macht, alleen geestelijk gezag”. Helaas is het al tijd voor het avondgebed, zodat ik met veel vragen blijf zitten. Vanmorgen vroeg op: de dienst begint om kwart voor acht. Als ik kort na zeven uur mijn pension uitloop zie ik dat op het grote Paradeveld al druk is. In de koloniale tijd drilden de Engelsen hier hun troepen. Nu is het een openbaar sportterrein waar jongens, weer of geen weer, in groepen voetballen en volleyballen, maar vooral fanatiek cricket spelen – volkssport nummer één.

In de kerk is het weer als gisteravond: de vormen en het verloop van de dienst zijn vertrouwd, maar de taal is anders. En er zijn geen banken of stoelen, behalve een paar helemaal achterin voor heel oude mensen. De gelovigen staan het grootste deel van de dienst – mannen links, vrouwen rechts – en gaan slechts af en toe even zitten op de kokosmatten die de vloer bedekken. Het gevoel aan mijn voeten (alle schoeisel blijft buiten) roept herinneringen aan mijn jeugd op.

Puthencruz, woensdag 10 juni.

Dinsdag begin van de avond word ik opgehaald en naar het landelijk Patriarchaal Centrum in Puthencruz gebracht. Een groot complex waar ook de (nu afwezige) Catholicos zetelt. Ik kan me nog even opfrissen en om negen uur maak ik tijdens het eten kennis met Mor Aphrem. Hij is net eenenveertig, was tot drie jaar geleden docent

Dogmatiek aan het seminarium en werd toen bisschop. Zijn bisdom is juist uitgebreid en er wordt in het nieuwe deel een centrum gebouwd met vergaderaccommodatie waar hij gedeeltelijk zal komen wonen. Hij heeft ook een appartement in het Patriarchaal Centrum. Ik vertel over mijn ervaringen met de Syrisch-Orthodoxe Kerk in het Midden-Oosten. Als ik vertel dat ik vorig jaar in Damascus een college Nieuwe Testament gaf, toont hij belangstelling: of ik dat hier ook niet kan doen? Er zijn hier veel goede theologen, maar er is weinig Bijbelwetenschappelijke kennis. Het gebrek aan kennis van Hebreeuws en Grieks speelt behoorlijk parten. Het nieuwe cursusjaar begint volgende week, er is vast een gelegenheid te vinden. Ik zal het graag doen.

Woensdag aan het ontbijt tref ik Mor Theethos (= Titus), bisschop van de Verenigde Staten. De Syrisch-Orthodoxe Kerk heeft daar aparte bisdommen voor mensen die uit het Midden-Oosten afkomstig zijn en gelovigen die uit India komen. De taalverschillen bleken te groot om als één geheel samen te blijven. Door een administratief misverstand (er was iets niet in orde met zijn greencard - een felbegeerd verblijfsdocument) moest Mor Theethos de VS tijdelijk verlaten. Vervelend voor hem dat hij nu een paar weken van het bezoek van de Catholicos aan de VS moet missen.

Na het ontbijt vertrek ik met Mor Aphrem naar het in aanbouw zijnde nieuwe centrum 'Koinonia' van het bisdom. Mor Aphrem heeft het nodige te doen en diaken Basil en chauffeur Baby worden er met mij op uit gestuurd. Overigens is het diakenambt hier wel iets anders dan in onze Kerk. Net als in de RK Kerk is de wijding tot diaken vaak een stap op de weg tot te wijding tot priester. Basil is afgestudeerd aan het seminarium en als diaken persoonlijk secretaris van de bisschop. Het is een soort extra stage, waarin hij de kerk goed leert kennen. Bovendien: hij is niet getrouwd. En priesters kunnen gehuwd zijn, maar wie bij zijn wijding ongehuwd is, dient voor de rest van zijn leven celibatair te blijven. Zijn huidige werk geeft hem dus ook de gelegenheid om op dit terrein voor zichzelf duidelijkheid te krijgen. "Als God het wil", zal hij mettertijd in een eigen parochie werken.

Puthencruz, donderdag 11 juni.

Het wordt een echte excursie langs een paar bijzondere kerken in het diocees. De kerk in Allapra uit 825 en die in Angamali uit 409.

De laatste met prachtige muurschilderingen, die volgens de plaatselijke priester nog uit de bouwtijd stammen. Een prachtige hemel en hel in het schip en in het koor bijbelse taferelen zoals wij die ook in middeleeuwse kerken in Europa kennen. Een bijzonderheid, want de kerken hier zijn van binnen weliswaar kleurig gedecoreerd, maar de meeste afbeeldingen zijn non-figuratief. Er is hier, anders dan in de Grieks- en Russisch-Orthodoxe traditie, geen iconencultuur. En al twijfel ik over de datering van gebouw en schilderingen, zij zijn prachtig.

Na dit uitstapje de lunch. Er is vandaag geen vis of kip. Woensdag en vrijdag zijn vastendagen. In elk geval voor de monniken. Immers op woensdag werd de Heer door Judas verraden en op vrijdag werd Hij gekruisigd. Omdat er nog genoeg heerlijkheden overblijven als je vis en vlees weglaat blijkt dit vasten geen straf. De keuken van Kerala blijkt zelfs dan erg smakelijk. Driemaal daags rijst met diverse heerlijke kruidige gerechten erbij. Dat wordt op het bord met de hand gemengd en gegeten, maar ik krijg er gelukkig een lepel bij.

Om twee uur beginnen de priesters van het diocees binnen te druppelen. Sommigen met bescheiden auto's, anderen op brommers, met de tuktuk of te voet. Om half drie zit er een man of vijftientig in de ook al splinternieuwe zaal. Zij zijn bijeen gekomen voor de tweemaandelijksse bijscholing door de bisschop. Hij was niet voor niets docent.

Er wordt begonnen met gezang en gebed, wat hier gedeeltelijk hetzelfde is. Daarna wordt ik voorgesteld en begint de cursus: 'Interpretatie van de Bijbel' is het thema van vanmiddag. Ik versta uiteraard van het Malayalam geen woord, maar omdat Mor Aphrem zijn betoog doorspekt met vaktermen en kerngedachten bovendien in het Engels aanzet volg ik er meer van dan ik had verwacht. Het is een gedegen inleiding in de Joodse en Kerkelijke uitlegtradities. In de auto terug praten we door over een belangrijke stelling die hij poneerde: "Kerkelijke interpretatie van de Bijbel moet in de lijn van de traditie gaan." Als protestant heb ik daar wel vragen bij. Want wat als wetenschappers ontdekkingen doen die niet passen in de traditie van de Kerk? Het gesprek over de verhouding tussen geloof, wetenschap en traditie komt net op gang als we aankomen op onze bestemming. En als meestal wachten allerlei mensen de bisschop al weer op. Misschien dat we later nog een kans krijgen.

Na het eten ga ik naar mijn kamer. Hij ligt aan een gang op de eer-

ste verdieping en is ongeveer drie bij vier meter. Daar gaat een badkamer met douche en WC van anderhalf bij twee vanaf. In de kamer staan een eenpersoonsbed met een nachtkastje, een kleerkast, een koelkast en een tafeltje met twee stoelen. Aan dat tafeltje zit ik nu te schrijven. Door het open raam (met hor, want er vliegt nogal wat rond 's avonds) klinkt luid gesnerp van krekels en kikkergekwak. Verder is het weldadig stil. Opmerkelijk, want het complex ligt maar zo'n driehonderd meter achter een hoofdstraat met veel knetterend en toeterend verkeer en bedrijvigheid.

Puthencruz, zaterdag 13 juni.

Er is voor de donderdag een auto geregeld om mij rond te rijden. Diaken Seby en Ben, een student letteren die in zijn vakantie een extra cursus Syriac volgt, begeleiden mij. Seby draagt een witte pij met zwart hoofddekseel, zoals diakenen en priesters die hier dragen. Het verschil zit in de baard: een priester laat die staan, een diaken niet. We bezoeken enkele kerken en het 'St. Gregorios Dental College'. Een tandartsopleiding van de kerk. Verreweg het meeste onderwijs is particulier en wordt in veel gevallen ook door kerken georganiseerd. De kerk en rijke particulieren financieren een deel en krijgen in ruil daarvoor via de 'board of trustees' zeggenschap over het zakelijke beleid. De studenten betalen hoge collegegelden voor de opleiding. Omdat er geen studiefinanciering van overheidswege is, zijn studenten aangewezen op rijke familieleden of – in een heel enkel geval – op een beurs van het instituut. De opleiding is dus als een soort onderneming opgezet en het verbaast mij dan ook niet, dat het aanstellings- en toelatingsbeleid breed is: ook docenten en studenten van andere kerken en zelfs andere godsdiensten zijn welkom.

Mijn begeleiders vinden het tijd voor ontspanning en we maken een wandeling door een natuurpark. Het is beschaduwd en stil, er zingen vogels, kleurige vlinders dansen voor ons uit over de paden. Kortom: prachtig, zolang je de blik maar vooruit en omhoog houdt en niet op de grond kijkt. Die ligt overal bezaaid met achteloos weggegooid afval. Als we dieper het park inkomen wordt het minder vies, maar zodra er een plekje is met mooi uitzicht is men er echt even voor gaan zitten: snoeppapiertjes, lege chipszakjes, houten lollystokjes, plastic flessen, kartonnen ijsbekertjes, een gesneuvelde teenslipper

– de hele omgeving ligt dan bezaaid met troep. Los van mijn ergernis hierover – die bepaald niet minder wordt als ik zie dat ook Seby en Ben alles wat ze kwijt willen vanzelfsprekend langs de paden laten vallen – is het een mooie wandeling met hier en daar mooie rotspartijen en uitzicht op het stuwmeer waaraan het park ligt. Na het park komt nog een 'Bird Sanctuary' - Pieterburen voor vogels. Vlak na de ingang is een soort dierentuintje met kooien waarin een paar gestrande schildpadden, nerveuze reuzeneekhoorns, slapende cobras en kleine makaken zich in gevangenschap naar hun aard gedragen. Verderop een ruime hertenkamp met vrolijk gevlekte reeën. Daarachter strekt het eigenlijke vogelpark zich uit. Er zijn wandelroutes uitgezet die je onder begeleiding kunt afleggen. Omdat zelfs de kortste wandeling drie uur duurt besluiten we ervan af te zien en in plaats daarvan te lunchen.

Na de lunch bezoeken we de Thomaskerk in Kotamangalam, een geliefd bedevaartsoord. Elke zaterdag komen hier zo'n tienduizend bedevaartgangers. En op 2 oktober zijn dat er zelfs zo'n vijftigduizend. Het is dan de sterfdag van Eldo Mor Basileos. Hij kwam in 1685 uit Syrië. Na een periode waarin de Kerk van Rome de Kerk van India onder haar gezag had proberen te stellen, bevestigde hij de band met de Patriarch van Antiochië. Op de afscheiding tussen het altaargedeelte en het schip staat een vergulde tombe waarin zijn stoffelijke resten rusten. Ook op deze doordeweekse middag zijn er

enkele tientallen mensen in de kerk. Zij bidden bij de tombe, branden kaarsen en bekruisen zich met olie uit de erbij hangende olielam-

pen.

De kerkgebouwen hier – of ze nu oud of nieuw zijn – vertonen een sterke overeenkomst in opbouw en inrichting. Er is een schip voor de gemeente en een koor voor de clerus. Ook hier geen stoelen of banken in het schip, behalve een enkele helemaal achterin. Er wordt vooral gestaan en af en toe op de (meestal marmeren of granieten) vloer gezeten. Mannen aan de ene kant, vrouwen aan de andere. Dus niet: mannen voor en vrouwen achter! Het gedeelte achter het koorhek is onderverdeeld in tweeën: het voorgedeelte met een hoge tafel voor de mannelijke zangers – de vrouwelijke blijven in het schip. Dit deel is ook toegankelijk voor gewone gemeenteleden. Bijvoorbeeld om het evangelieboek dat op de tafel ligt eerbiedig te groeten of om de communie te ontvangen. Het eigenlijke koor met het altaar is normaal afgesloten met een gordijn. Het wordt geopend tijdens de gebedsdiensten en de eucharistieviering.

Gisteren aan het ontbijt met Mor Theethos gepraat over de kloosters. Anders dan met de conventen, waar de nonnen leven, gaat het daarmee niet goed. De nonnen werken vooral in het onderwijs en in ziekenhuizen en er is voldoende nieuwe aanwas. Maar monniken zijn er bijna niet meer. Los van het feit dat het kloosterleven op zichzelf van grote betekenis wordt gevonden in de Syrisch-Orthodoxe Kerk, levert dit het probleem op dat er bijna geen monniken meer zijn waaruit bisschoppen kunnen gerekruteerd. Hij was zelf drie jaar geleden de laatste. De bisschoppen komen nu vooral uit de ongehuwde priesters die niet voor het kloosterleven kiezen, maar werken als docent op het seminarie of als pastor in een ziekenhuis.

Na een tijdje schuift Mor Ireneous aan. Hij is bisschop van de oude stad Calicut (tegenwoordig Kozhikode). Anders dan de stad is zijn bisdom klein. Hij werd negen maanden geleden gewijd en probeert de geloofsgemeenschap nieuwe vitaliteit te geven. Ik hoop hem later te bezoeken.

Halverwege de ochtend gaan we er weer met de auto op uit. Centraal Kerala is een voornamelijk agrarisch gebied. Vanuit de auto zie ik bij een houthandel een olifant aan het werk. Hij verplaatst zware boomstammen. Er zijn ook veel rubberplantages. Aan elke boom hangt onderaan een klein bakje om het sap van de boom, de ruwe

grondstof voor rubber, op te vangen. Het drupt heel langzaam uit in de bast gekerfde kanaaltjes. Langs de weg akkers met tapioca, bananen, ananas en rijst. En er zijn veel kokospalmen. Kerala, de naam van deze deelstaat, betekent zoiets als kokosnootland. De priester van de Mariakerk in Palikara laat voor ons een paar verse aanrukken: zo van de boom, de kop is er met een hakmes afgehakt. Met een rietje drinken we de verfrissende melk.

De Mariakerk is uniek in de Syrisch-Orthodoxe Kerk hier. De priester leidt ons trots rond. In het altaargedeeelte zijn sterk door vocht aangetaste muurschilderingen, maar bijzonder is een houten koorafscheiding met rijk snij- en schilderwerk uit het eind van de negentiende eeuw. Midden boven de doorgang naar het altaar een volrond gesneden beeld van Madonna met Kind. Aan de zijkanten en helemaal bovenin is de Drie-eenheid afgebeeld. En het meest opmerkelijk: in het schip staat een kansel. Met klankbord en al.

Na de lunch nog twee kerken: de eerste is erg mooi is gelegen aan een brede rivier, de andere nog in aanbouw. Het wordt de grootste Syrisch-Orthodoxe kerk van heel Kerala. Het nieuwe gebouw, de kerk van het Malecurisklooster, wordt om een onooglijk kerkje heen gebouwd. Dat wordt nog gebruikt tot de nieuwe kerk af is, dan zal het worden afgebroken. In de nieuwbouw voor het oude kerkje staat een kleine, woest bebaarde gestalte. Hij is aan zijn kleding meteen als monnik te herkennen. Een groepje vrouwen staat eerbiedig om hem heen. Hij legt een kind dat bij hen is de handen op en bidt met de vrouwen. Als hij ons ziet binnenkomen heet hij ons welkom en vraagt mijn naam en waar ik vandaan kom. Dan troon hij mij mee naar het altaar en zegt: "Laten we bidden". In rad Engels werkt hij in het Engels het Onze Vader, een Weesgegroetje en een Klein Gloria af. Dan moet ik mee naar zijn cel voor water. Een klein kamertje zo vol boeken dat er geen stoel meer vrij is. Hij schenkt vies-groen water in twee mokken, zegent het en geeft Seby en mij elk een beker. Ik ruik achterdochtig, maar ben gerustgesteld: ik ruik kardamon, dat het water kennelijk ook zijn kleur gegeven heeft. Wij drinkend het staande op.

Vader Finechas Ramban geldt als een heilig man. Hij eet slechts eenmaal per dag en heeft al in geen jaren een voet buiten het klooster gezet. Van heinde en ver komen mensen om raad en voorbede. "Maar het is allemaal Gods werk!" verzekert hij "Ik ben slechts een nederig dienaar." Hij eet het liefst rijst met wat groente. En pap. Voor ik wegga bidden we opnieuw. Ik bid het Onze Vader in het Nederlands en hij leest uit een Engelse bijbel Psalm 121 voor, voor onderweg: "Ik sla mijn ogen op naar de bergen, vanwaar zal mijn hulp komen? Mijn hulp is van de Heer, die hemel en aarde gemaakt heeft". Als ik straks ben aangekomen moet ik vooral Psalm 117 lezen, als dankzegging voor de behouden aankomst! "Looft de Heer, alle gij volken; prijst Hem, alle gij natiën!". Vader Finechas Ramban zwaait ons na vanaf de drempel van zijn cel.

Puthencruz, dinsdag 16 juni

De dienst op zondagmorgen is zoals elke zondag een Avondmaals-

viering. Het begint om 6.15 uur met een voorbereiding op de eigenlijke viering. Er zijn dan nog vrijwel geen gewone kerkgangers. Voor de priester is de voorbereiding op de viering al begonnen met het avondgebed op zaterdag. Om door niets te worden afgeleid van zijn bijzondere taak zondert hij zich soms voor de avond

en de nacht af van het gezinsleven en van alle wereldse afleiding. De volgende morgen vroeg gaat hij naar de kerk, nuchter uiteraard, en kleedt hij zich de in liturgische gewaden. Bij elke handeling hoort een in stilte gebeden gebed. Zo bidt hij bij het aandoen van de linkerschoen: "Doe, Heer, aan mijn voeten het schoeisel van de voorbereiding van het evangelie van vrede, zodat ik slangen en schorpioenen en de hele sterkte van de vijand voor altijd zal vertreden." (zie Lk 10:19) Er zijn gebeden bij het aandoen van elk onderdeel van de uitbundig versierde (en warme!) liturgische gewaden. Inmiddels wordt ook het altaar al biddend in orde gebracht: altaarkruis, miskelk, pateen, missaal en kaarsen worden op hun precies

voorgeschreven plaats gezet, het brood op het pateen gelegd, de wijnen de kelk gegoten, het altaar bewierookt. En er wordt voorbede gedaan: voor zieken, berouwvolle zondaars, overledenen. Dit alles gebeurt in stilte in het koor, dat nog met een gordijn is afgesloten van de kerkruimte. Daar wordt intussen volgens rooster uit het Oude Testament gereciteerd: de tekst klinkt op half gezongen, half gesproken wijze.

Dan begint de hoofddienst. Het is inmiddels 7 uur en de eerste kerk-gangers zitten op de grond. Het gordijn wordt geopend en allen gaan staan. Het Sanctus en de lezingen uit het Nieuw Testament klinken, net als de eerdere lezingen zingend gereciteerd. Na een uitbundig Halleluja-gezag wordt het evangelieboek bewierookt en klinkt het evangelie van de zondag. Dan worden opnieuw Gods goedheid en ontferming aangeropen. Altaar, priester(s), diakenen, zangers en gemeente worden bewierookt. De geloofsbelijdenis wordt gezongen. Dan begint de eigenlijke Tafelviering, al draait eigenlijk de hele viering om het geheim van incarnatie en verlossing. De woorden over brood en beker worden gesproken, de Heilige Geest wordt aangeropen. De priester staat met zijn aangezicht naar het Oosten gewend, naar Christus, de 'Zonne der Gerechtigheid', die in het Oosten opkomt. Hij staat bijgevolg met zijn rug naar de kerk-gangers.

De aanwezigen, die al die tijd hebben gestaan (er zijn er inmiddels meer bijgekomen), kunnen nu even gaan zitten, terwijl diakenen en zangers de vaste voorbeden zingen. Daarna gaan allen weer staan en wordt de afscheiding tussen koor en schip voor kortere tijd gesloten terwijl de priester het brood breekt en de beker opheft en zegent. De afscheiding wordt weer geopend en de priester toont de afgedekte tekenen van brood en wijn. Er worden hymnen gezongen, er wordt bewierookt. Als kelk en schaal weer op het altaar staan is het moment voor de preek aangebroken. Als de priester dat wil tenminste en dat is lang niet altijd het geval.

Dan wordt het altaar weer onttrokken aan de blik van de kerk-gangers. De priester sprenkelt van de wijn op het brood en neemt ervan. Ook een enkeling van hen die zich in het koor bevinden ontvangt de communie. De meesten communiceren niet: zij zijn er niet klaar voor.

Dan wordt het koor weer geopend en toont de priester nogmaals de afgedekte kelk en schaal voor hij ze weer op het altaar plaatst. Er

volgen gebeden van dankzegging, de gemeente wordt gezegend en gaat heen. Het altaar wordt weer afgesloten en de priester gaat ervoor staan met het met wijn besprenkelde brood. De enkele gewone kerkganger die wil communiceren doet dat nu, terwijl de anderen de kerk uitlopen. Het is 8.15 uur.

Terwijl de meeste zangers en diakenen bezig zijn zich te ontdoen van hun stola's en gewaden komt de priester terug bij het altaar en neemt van brood en wijn wat over is. Twee diakenen staan nog zingend en biddend terzijde, terwijl de anderen ontspannen keuvelend de kerk uitgaan. Het is tijd voor het ontbijt.

Aan het begin van de viering was ik in het koor genodigd. Ik ben dan wel protestant, maar in mijn kerk ben ik gewijd en daarom hoor ik ook hier niet bij de kerkgangers in het schip te blijven. Naast de priester die celebreert zijn er in het koor twee diakenen en vier zangers. Als er in een dienst meer zangers en diakenen aanwezig zijn komen die ook in het koor. Ook andere aanwezige priesters komen daar dan. Bij bijzondere vieringen, of als een bezoekende bisschop voorgaat, kan het een heel gedrang worden.

De vervreemding van wat voor protestanten ongebruikelijk is ben ik wat te boven: de breedsprakige litanieën en gebeden, de oude en rijke symboliek, de uitbundige vormgeving, de velen die bij de viering betrokken zijn. Ik herken het van vieringen in Turkije en Syrië. Wat erg helpt is dat ik inmiddels een Engelse vertaling van de teksten bij de hand heb, zodat ik het gebeuren redelijk kan volgen. Daardoor krijg ik oog voor de overeenkomsten met wat ook bij ons gebruikelijk. De geloofsbelijdenis en de lezingen, de oproep "Verheft uw harten..", de vredegroet, de woorden over brood en wijn, de aanroeping van de Geest, het Onze Vader. Bij alles wat zo onbeschrijflijk anders is dan ik gewend ben, ervaar ik ver van huis ook de gemeenschap met medechristenen.

Puthencruz, donderdag 18 juni

Maandagochtend ga ik met Mor Aphrem mee naar de wijding van een nieuwe afdeling op een school. Dat begint uiteraard met een (vroeg) eucharistieviering in de kerk op de campus. Het Mor Athanasius College in Kotamangalam vierde in 2005 het vijftigjarig bestaan. Ooit opgezet als een middelbare school van de Kerk is het nu een instituut waaraan studenten zelfs de doctorstitel in Engels, Economie, Fysica en Chemie kunnen behalen. Drijvende kracht was

lange tijd Prof Varghese, de eerste directeur. Hij vreesde in de regio een 'brain-drain'. Vooral op het gebied van de techniek was er nauwelijks de mogelijkheid een opleiding te volgen. Het College is nu een gerenommeerd instituut. De nieuwe afdeling die nu in gebruik wordt genomen is een kleuterschool. Je kunt er dus vanaf je vierde terecht!

Na de eucharistieviering is er ontbijt in de pastorie. Dan volgt de wijding. Uiteraard voorafgegaan door gebeden en begeleid met wierook en wijwater. Elk lokaal wordt bezocht, bewierookt en besprenkeld. Er volgen de onvermijdelijke toespraken en er zijn bloemen: voor de bisschop, voor eregast Prof Varghese (inmiddels 87) en zijn vrouw. Er blijkt zelfs een bosje voor mij, al zullen de meeste aanwezigen zich wel hebben afgevraagd wat die Nederlandse dominee er nu mee te maken had.

Maandagmiddag en -avond blijf ik op het Patriarchaal Centrum, net als de hele dinsdag en ook vandaag (donderdag). Ik lees en schrijf en praat tussen de bedrijven door met bezoekers van het Centrum. In de brede wandelgangen of rond de maaltijden, want er eet geregeld iemand mee.

Zo'n dag (er zullen er nog wel meer volgen) is uiterst weinig enerverend, maar vliegt toch om. Kwart over zeven op, ontbijt om acht uur. Rijst, pootu (een ronde cilinder van tot gemalen en vervolgens met verse kokos gestoomde witte rijst) of appam (van gemalen rijst gebakken zachte pannenkoekjes). Er wordt wat gekruide groente bij gegeten. Thee erbij en een heerlijk banaantje na. Bij alles wat ik krijg voorgezet wordt bezorgd gevraagd of ik wel tegen pittig eten kan. Ik vind het heerlijk!

Na het ontbijt aan het werk: schrijven op de kamer of lezen onder het grote afdak voor de hoofdingang. Het is daar relatief koel en altijd droog. Om een uur is de lunch. Meestal met witte rijst en pittige groenten. Stipt om vier uur wordt er thee op de kamer gebracht, vaak met iets te eten erbij. Om zes uur luidt de klok voor het avondgebed in de kapel. Aansluitend daarop ga ik naar het kantoor waar het secretariaat is gevestigd. ik kan dan gebruik maken van de internetaansluiting. Thuis is het dan ongeveer half vier in de middag. Ik haal email op en kijk of Douwe-Anne thuis is om via Skype even bij te praten. Acht uur avondeten – vergelijkbaar met de lunch. Na het eten wandel ik als het droog is wat rond het gebouw. Het is dan

koel en stil, op het geluid van krekels en kikkers na. Ik heb me dan wel goed ingesmeerd met antimuggenspul, want zodra de schemering invalt ontwaken de muggen hongerig. Dan weer wat lezen op de kamer en rond elf uur naar bed.

Kortom een dagritme dat ik thuis niet lang zou volhouden, maar dat hier bevalt. De indrukken die ik bij bezoeken en in gesprekken opdoe geven genoeg stof tot nadenken. En ik kom toe aan de boeken die ik hier aanschafte.

Woensdag naar het seminarium voor de opening van het nieuwe cursusjaar. Ik reed mee met Mor Aphrem en Mor Coorilos, twee bisschoppen die naast het werk in hun diocees beiden aan het seminarium doceren. Mor Theophilos zwaait er de scepter. Wij zaten een paar jaar geleden bij de uitvaart van bisschop Çiçek in Glanerbrug naast elkaar in de kerk en het was leuk hem weer te ontmoeten. Hij was enthousiast over het idee dat ik een paar colleges Nieuwe Testament zou komen geven. Later deze week zullen we nader afspraken maken. De opening was in de kerk. Er werden uiteraard aansporingen en bemoedigende woorden tot de studenten gericht en technische mededelingen gedaan. Ook werd aangekondigd dat het seminarium minstens eens per maand een gastdocent uit zal nodigen. Ik werd alvast als de eerste geïntroduceerd.

Puthencruz, woensdag 24 juni

Athanasius, Clemens, Cyrillus, Efraïm, Eusebius, Gregorius, Irenaeus, Theofilus, Titus. Namen uit het Nieuwe Testament en de vroege geschiedenis van de Kerk. Zij klinken in het Patriarchaal

Centrum bijna dagelijks, want zo heten de bisschoppen die ik hier tegenkom. Een bisschop kiest bij zijn wijding een nieuwe naam. Meestal weerspiegelt die de verbon-

denheid met de Kerk van het begin. Maar alle eerbiedwaardigheid die de bisschoppen in hun namen en hun uitdossing uitstralen nemen niet weg, dat het ook gewone mensen zijn met hun temperament en humeur, hun vrolijkheid en zorg. De meesten hebben een bisdom in Kerala. Die dragen klinkende namen als Idukki, Tiruvalla, Angamali, Thrissur, Kochi en Calicut.

Anders dan ik had verwacht valt er verrassend weinig regen. Voor de boeren hier is dat geen ramp: er is water genoeg. Bovendien scheelt het heel wat ontwrichting van het verkeer: tropische regenbuien spoelen soms hele wegen weg. De problemen zitten meer in het Noorden waar te weinig regen zijn weerslag zal hebben op de oogst. Weinig water heeft ook direct gevolgen voor de stroomvoorziening die voal afhankelijk is van stuwmeren. Nu de regens uitblijven daalt het niveau in die meren bedenkkelijk. Bijna elke dag valt de stroom wel een of twee keer uit. Het centrum heeft een eigen generator, maar voor wie niet zoiets heeft is het wel erg hinderlijk.

Zaterdag een toeristisch dagje met diaken Seby. Eerst naar een van de veertig (!) voormalige paleizen van de koninklijke familie van Kochi, daarna naar de zee bij Cherai Beach. Het speet me dat ik geen zwembroek bij me had, want er waren uitnodigende golven. Na de lunch naar de kerk van St Thomas in Noord Paravur. Hier ligt Mor Gregorius begraven. Zijn naam is verbonden met de tijd dat de Nederlanders hier invloed hadden. Tijdens de Portugese overheersing probeerden de Portugezen de christenen van India over te halen om het gezag van de Paus in Rome te accepteren. Dat is gedeeltelijk gelukt, maar een aanzienlijk deel van de autochtone gelovigen wilde daar niet van weten. Het Nederlandse gezag (1664-1804) stond niet negatief tegenover deze groep. De Republiek had niet voor niets zijn onafhankelijkheid bevochten op de Roomse koning van Spanje! De Nederlanders steunden daarom pogingen om het gezag van de patriarch van Antiochië te versterken. Dat gezag arriveerde in de persoon van Mor Gregorius Abdul Jeleel. In 1665 werd hij door de Patriarch naar Kerala gezonden om de gelovigen te leiden. Hij stierf in 1671 en wordt door het Antiochië getrouwe deel van de Syrisch-Orthodoxen als heilige vereerd.

Zondag is er na de 'gewone' zondagsdienst een trouwerij. De bruid

is in het wit, de bruidegom in een zwart pak. Zij komen plechtig door het middenpad aangelopen en kijken strak voor zich uit. Het is onderdeel van de ceremonie: pas als het huwelijk is gesloten mogen bruid en bruidegom elkaar aankijken. Ik heb associaties met het verhaal van Jacob die van zijn oom Laban Lea in plaats van Rachel ten huwelijk krijgt en dat pas na de huwelijksnacht ziet... Voordat het stel elkaar in de ogen mag kijken zijn er heel wat gebeden en rituelen geweest. En er is uit Efeziërs 5 gelezen 'Vrouwen, weest aan uw man onderdanig...' Mor Thethoos vertelt me : 'Een vrouw hier is nooit van zichzelf: eerst staat zij onder het gezag van haar vader, dan onder dat van haar man en als zij weduwe wordt onder dat van haar zoon.' De trouwplechtigheid wordt besloten met een plechtige handdruk van bruid en bruidegom. Daarna tekenen de priester en zij beiden het huwelijksregister en worden er foto's gemaakt. Voor de eigenlijke trouwdienst hebben de voorbereidingen voor het huwelijk veel tijd en overleg gevergd. Romantische huwelijken, zoals wij die kennen, waarbij bruid en bruidegom elkaar uitzoeken, zijn hier meer uitzondering dan regel. De familie speelt een grote rol. Vroeger werd de bruid geacht een redelijke bruidschat mee te brengen om zich 'in te kopen' in de familie van de man. Vroeger, toen gezinnen veel kinderen telden, een grote belasting voor de ouders van de bruid. Hoewel de bruidschat officieel is afgeschaft, wordt er in huwelijksonderhandelingen soms nog overeengekomen dat de familie van de vrouw een 'gift' zal doen aan die van de man. Dan geven ouders maar het aandeel van de dochter in de toekomstige erfenis mee.

Een pasgetrouwd stel woont in de regel bij de familie van de man en maakt volledig deel uit van de huishouding. Omdat mannen en vrouwen in traditionele families tamelijk gescheiden levens leiden, zal de bruid vooral te maken krijgen met haar schoonmoeder en de ongetrouwde zussen van haar man. Pas als het eerste kind geboren is kan er sprake zijn van het opzetten van een eigen huishouding. Als er tenminste meer zoons zijn, want de jongste zoon blijft in het huis van zijn ouders wonen en neemt het gezag van zijn vader pas over als die is gestorven.

Dinsdagmiddag geef ik les aan de twee bovenste jaargangen studenten van het seminarie. Het wordt een inleiding over de verhouding tussen de synoptische evangeliën - die van Mattheüs, Marcus

en Lukas. Het leukste is het om samen een paar bijbelverhalen te lezen en te zien wat de theorie op kan leveren voor het begrijpen en uitleggen van concrete teksten. Anders dan bij ons zijn studenten hier uiterst gezellig. Bij het theoretische deel luisteren en schrijven ze braaf en hebben ze geen vragen. Gelukkig komen ze een beetje los bij het samen uitpluizen van bijbelteksten. Ik krijg de indruk dat ze echt iets nieuws ontdekken. Volgende week ben ik er weer een middag. Ik beloof om dan wat hoofdlijnen uit het evangelie naar Johannes te belichten.

Puthencruz, vrijdag 26 juni

Donderdag begon in het Patriarchaal Centrum een driedaagse huwelijkskursus. Verplichte kost voor wie het voornemen heeft om in de kerk te trouwen. Mor Gregorius, de secretaris van de

bisschoppensynode, sprak het gezelschap toe en daarna kreeg ik het woord. Ik benadrukte dat er enorme culturele verschillen zijn tussen Europa en India, ook wat betreft het huwelijk. Waarin we als christenen overeenstemmen is het besef, dat wij elk in onze eigen culturele context geroepen zijn om in ons leven de liefde van God te weerspiegelen. Ook in het huiselijk leven.

Later spreek ik enkele van de cursisten. Ze vinden het een heel belangrijke cursus. Allereerst omdat de deelstaat Kerala het hoogste percentage echtscheidingen heeft van heel India. Ze leren op de cursus niet alleen hoe de Kerk officieel over het huwelijk denkt, maar krijgen ook de nodige psychologie en seksuele voorlichting mee. Dat is belangrijk in een samenleving waar mannen en vrouwen tamelijk gescheiden van elkaar leven. Een cursist van dertig laat me een fotootje zien van het meisje dat voor hem is uitgezocht. Vijf juli is de verloving en twintig augustus de bruiloft. Hij heeft haar eenmaal kort

gezien en zal haar pas na de verloving voor het eerst spreken. Onder begeleiding.

Ik kan het me allemaal moeilijk voorstellen. Wat als je elkaar nu helemaal niet leuk vindt? Als je elkaars stem – of erger: conversatie - onuitstaanbaar vindt? 'Maar daarvoor is deze cursus juist' zegt de aanstaande bruidegom monter 'We leren hier dat je geduld met elkaar moet hebben en je aan elkaar moet aanpassen. Het huwelijk is een grote verantwoordelijkheid.' Diaken Robin, een van de secretarissen van de Catholicos, vertelt me dat het voor hem belangrijk is dat de vrouw die zijn familie voor hem zal kiezen doorgeleerd heeft en is toegewijd aan de kerk. Verder maakt het hem niet zoveel uit. En als hij nu zelf iemand zou willen uitzoeken? Het blijkt buiten zijn denkwereld te liggen. In Ernaculam, de moderne stad naast Kochi, gebeurt dat soms. Daar willen mensen net zo leven als in Amerika. Maar het percentage echtscheidingen is er net zo hoog als hier.

Puthencruz, zaterdag 27 juni

De studenten waren al meer ontspannen dan afgelopen dinsdag. Ze blijven be-deesd, maar er kwam tenminste reactie op mijn verhaal. Het werd zelfs even spannend toen ik liet zien dat de kruisiging volgens Johannes precies op het Joodse Pesachfeest plaatsvindt, terwijl dat volgens de andere evangelisten

de dag erna is. De aanwezige docent vond het in elk geval nodig om, na vragen van studenten, de leer van de Kerk nog eens kort uiteen te zetten. Ik onderstreepte het protestantse uitgangspunt dat voorgangers weliswaar loyaal zijn aan de kerkelijke traditie, maar dat ze tegelijk gehouden zijn om de resultaten van kritisch Bijbelonderzoek serieus te nemen. Het is de kunst om volwassenen om te gaan met de spanningen die dat kan opleveren.

Puthencruz, maandag 29 juni.

De zondag was rustig. Na het avondgebed bij de nonnen op bezoek geweest in het gebouw naast de kerk en het Patriarchaal Centrum. Het zijn er vier. Zij zetten me schalen met zoete lekkernijen voor die ik niet kan weigeren. Het is immers het lievelingseten van de Catholicos! Ze vertellen over wat zij zoal deden voor zij hier kwamen. Zuster Marina, de oudste, was 37 jaar lerares. Een groot deel daarvan gaf ze ook leiding aan de school. Ze is nu gepensioneerd en de anderen zorgen wat voor haar. Zuster Esther en zuster Barbera werken hier nu in de boekwinkel. Barbara werkte hiervoor in een ziekenhuis. Zuster Lovis werkte eerder jaren in een weeshuis. Zij laat een album zien met herinneringen uit die tijd. Als ik vraag of ze dat werk niet mist – ze heeft hier de leiding over de huishouding – zegt ze na enig nadenken dat haar geestelijke vader zo heeft besloten en dat het goed is zo.

Meenengadi, donderdag 30 juni

Tegen vijf uur vertrek ik met Mor Ireneous richting Calicut. Hij is 37 en de jongste van de bisschoppen. Na zijn theologische opleiding studeerde hij sociologie. Als monnik is hij mobieler dan een getrouwde priester en in de tien jaar dat hij nu priester is werkte hij in twaalf verschillende parochies. Het ging steeds om bijzondere situaties waarin er moest worden gereorganiseerd of opgebouwd. Tot vorige zomer werkte hij in Australië. Hij was er twintig erg drukke maanden waarin hij het hele land afreisde. Hij had er nog wel langer willen blijven om verder te werken aan de opbouw van een kerkelijke structuur. Maar in augustus koos de bisschoppensynode hem tot bisschop. Hij vertelt me dat het hem verraste. 'Het is een groot wonder. Ik ben van eenvoudige komaf, mijn vader is kleermaker. En nu ben ik geroepen om leiding te geven aan de kerk.'

De reis van 250 km zal – met een onderbreking voor de maaltijd – de hele avond in beslag nemen. Daarom wordt als het donker is ingevallen het avondgebed in de auto gehouden. Mor Ireneous, diaken Anish en chauffeur Benny zingen luidkeels de vaste gebeden zoals die anders in de kerk klinken. Met dit verschil dat Benny tegelijkertijd, net als alle andere weggebruikers, claxonneert en lichtsignalen geeft bij het manoeuvreren door het chaotische verkeer.

Als we om half twaalf aankomen in Thamarassery drinken we koffie

en is er wat fruit. Thamarassery is niet groot, maar wel centraal gelegen in het uitgestrekte bisdom. Het werd gekozen als centrale plaats van dit net gevormde bisdom omdat de meeste kerken in eromheen liggende dorpen verspreid staan. Er is inmiddels een raad voor het bisdom gevormd met mensen uit de diverse parochies. Ook werd grond aangekocht voor drie parochiekerken in dorpen die hard toe zijn aan een eigen gebouw. In Thamarassery zelf is grond gekocht voor een weeshuis, want ook daar is dringend behoefte aan. Op het terrein van het weeshuis zal ook het huis met wat kantoorruimte voor de bisschop komen. Tot dat klaar is bewoont Mor Ireneous met twee diakenen en de priester die secretaris van het bisdom is een huurwoning. Omdat daarin geen logeergelegenheid is word ik om een uur afgeleverd bij een hotel.

De volgende ochtend om half acht staat de auto alweer voor de deur. We ontbijten in de pastorie en vertrekken daarna naar het huis van de bisschop in Meenangadi. Het is het centrum van het bisdom dat grenst aan dat van Mor Ireneous. De eigen bisschop is al maanden ziek en Ireneous neemt sinds drie maanden waar. Het bisdom

ligt op een hoogvlakte (2000m), die we bereiken via een weg met veel haarspeldbochten en schitterende vergezichten op de vlakten beneden. Het huis van de bisschop is als gewoonlijk ook het administratief centrum van het diocees. Het gebouw werd eind jaren tachtig gebouwd en heeft een moderne gevel met glimmend glas. 'Metropolitan Palace' staat er boven de ingang. Beneden een paar kantoren, boven ontvangst- en verblijfsvertrekken. Die ademen met veel behang en gordijnen een nostalgische sfeer. Achter het gebouw een keurig geveegd boerenerfje met konijnen en een waakhond in een hok. En een kleine stal, want de bisschop houdt ook een koe. We zullen hier twee dagen blijven.

Thamarassery, woensdag 1 juli

Eind van de dinsdagochtend – er zijn dan vele bezoekers langs geweest die de bisschop willen spreken - rijden we verder oostwaarts tot in de deelstaat Tamil Nadu, waar we bij een familie thuis lunchen. Dat gaat in hiërarchische etappes. Eerst nemen de gasten plaats in de eetkamer. De bisschop, de diaken, de chauffeur en ik worden bediend door de heer des huizes en twee van zijn zwagers. Daarna eten zij drieën samen met de oudste zoon die elders woont maar inmiddels ook is gekomen. Zij worden bediend door de jongste zoon, overigens zelf een getrouwde man met kinderen. Als de oudere mannen klaar zijn eten zij die nog niet gegeten hebben (inclusief de vrouwen) in de keuken. Als iedereen uiteindelijk gegeten heeft is het tijd voor gebed. Het gaat zoals ik dat nu een paar keer meemaakte: er wordt een mat uitgerold, het hele gezelschap staat met het gezicht oostwaarts. De vrouwen achteraan of terzijde. De bisschop voorop op de mat. Hij leidt het gebed en zegent het huis.

Na het gebed bezoeken we de theefabriek van de familie. We krijgen het hele proces uitgelegd: van theestruik tot geurig kopje. De thee eindigt hier niet in de blaadjes die ik ken, maar in poedervorm in verschillende graden van fijnheid. Het levert een prima kop thee op, als men er tenminste aan denkt om mij gewone thee onder suiker te geven. De mensen hier drinken bij voorkeur erg zoete thee met heel veel melk. Het bezoek aan de fabriek wordt staande tussen voor verzending gereed liggende balen afgesloten met gebed en zegening.

Kwart over vijf vanmorgen. Het is nog donker en er is geen stroom.

Ik poets mijn tanden en kleed me op de tast aan. Op de gang heeft iemand een brandende kaars neergezet. Ik loop de trap af en ga naar buiten, richting kapel. De vogels beginnen de dag al te vermoeden. Voor in een hoek in de kapel wappert een klein kaarsvlammetje. Een jongen van een jaar of 14 probeert bij het licht ervan wat kooltjes in een wierookvat aan het gloeien te krijgen. Dan slaat de generator aan, hier en daar gloeit een lampje op. Om half zes precies begint het ochtendgebed. Er zijn gebeden en liederen, bidders buigen zich vele malen knielend met het aangezicht ter aarde, er is wierook die wat in de vroege ogen prikt. Als we om kwart over zes weer buitenstaan is het licht geworden. Er wordt een emmer heet water naar mijn kamer gebracht en ik scheer en was me. Om acht uur is er ontbijt: tapioca en rijstpannenkoekjes met scherpe saus, thee met veel melk en verse ananas. Dan beginnen de bezoekers te

komen. Een priester met zijn vrouw, het bestuur van de vrouwenorganisatie die liefdadig werk doet, een stel dat gaat trouwen, een paar priesters die willen overleggen. Ik schrijf aan een tafeltje terzijde in de ontvangruimte en wordt tussendoor aan velen voorgesteld.

Thamaraserry, donderdag 2 juli

Voor we halverwege de ochtend vertrekken aan we eerst bij een kleuterschool langs. Het nieuwe schooljaar is juist begonnen en de bisschop opent het nu nog met gebed. De zusters die de school leiden wonen aan de overkant van de weg in een convent waar ook een kindertehuis is. Daarna gaan we naar het oosten, naar het Wayanad natuurreserveaat dat we zullen bezoeken. Een deel van de priesters uit het bisdom heeft zich voor de gelegenheid verzameld. De bisschop gebruikt het uitje naar aanleiding van mijn bezoek om informeel nader kennis te maken. Na een gebed in de kerk wordt er wat gegeten en dan gaan we met drie volgeladen jeeps op weg. We volgen een modderig spoor en omdat de jeeps wel vierwiel aandrijving hebben maar ook bijna volledig gladde banden is het geregeld uitstappen en duwen geblazen. Het is een schitterend gebied. Helemaal laat het wild zich maar weinig zien. Twee keer zien we een verdwaalde olifant verderop in het groen en een paar apen. Herten zien we vaker, maar die schrikken steeds snel op en rennen sierlijk weg, zodat er van de foto's die ik maak niet veel terecht komt.

Terug in het huis van de bisschop zijn er weer mensen. Onder andere een kerkbestuur van wel vijftien man. Ze komen kennismaken en laten meteen de boeken en vergaderstukken goedkeuren. Alles staat opgetekend in een groot boek zoals je dat bij ons soms nog bij vrouwenverenigingen in gebruik ziet. De bisschop moet elk verslag en besluit paraferen voor het van kracht is. Om half zeven avondgebed. Het heeft wel iets bijzonders om in de ochtend de kentering van donker naar licht en 's avond die van licht naar donker biddend en zingend te begeleiden. Hier wordt geleefd met het Psalmwoord: 'Van de opgang der zon tot haar ondergang zij de Naam des Heren geloofd'. Maar het valt eerlijk gezegd niet mee om om kwart over vijf op te staan.

Na het avond gebed gaan we even langs bij het convent met het kindertehuis voor jongens. Bidden en zingen, thee en wat bedremmeld gesprek. Het tehuis blijkt niet alleen voor wezen. Er is ook een afdeling waar (soms nog heel jonge) kinderen overdag worden opgevangen omdat de nog levende ouder overdag moet werken. Of de ouders zijn gescheiden en niet in staat voor hun kinderen te zorgen. Negen jongens wonen hier permanent. Maar liefst drie blijken Shiva te heten, een naam die verraad dat hun familie hindoe is en geen christen. Als ik ernaar vraag blijken er ook moslimkinderen te zijn. Iedereen is welkom en ook al leren de kinderen liedjes over Maria en Jezus, er wordt niet geprobeerd hen te bekeren. Zij krijgen eten, kleding, onderdak en scholing. Tot hun zeventiende, daarna komen zij op eigen benen te staan. De overheid betaalt de zusters 150 RP (€ 2,25) per maand per kind. Dat is ongeveer een tiende van wat nodig is. De rest wordt uit giften betaald. En mensen brengen soms rijst of kleding naar het convent.

Vanmorgen na het ontbijt even naar de rooms-katholieke kerk aan de overkant van de weg. Een oude priester is gestorven en mensen lopen in en uit om te bidden. De overledene ligt opgebaard in een gesloten koeling met een doorzichtige glazen deksel. Mor Ireneous en zijn gevolg van priesters, diakenen en nonnen bidt de voorgeschreven gebeden uit de Syrische traditie en vertrekt weer. Om half elf zijn we na de afdaling uit de nu mistige bergen terug in zijn huis in Thamarassery.

Puthencruz, dinsdag 7 juli

De nacht van donderdag op vrijdag word ik, net als tevoren, ondergebracht in een eenvoudig hotel. Vrijdagochtend om 7 uur staat de auto voor. Het gaat eerst langs de locatie die Mor Ireneus koos voor zijn kindertehuis. Ook het kantoor van het bisdom en zijn eigen onderkomen komen er in de toekomst te staan. Het is een wat hoger gelegen perceel. Er wordt al gegraven om een toegangsweg te maken in de rode klei. Ik vrees dat ik die niet meer van mijn schoenen zal krijgen, maar dat zal blijken mee te vallen.

Via het huis van de bisschop naar een van de kerken waar we de eucharistieviering ter gelegenheid van een van de vierdagen van St. Thomas mee zullen vieren. De priester die voorgaat is 79 jaar. Zijn gebaren zijn zeker en ervaren maar niet routineus, zijn stem is niet meer zo melodieus maar nog steeds krachtig. Tijdens de viering klettert een stevige moessonbui luidruchtig op het dak van de kerk. De daken van de kerkengebouwen hebben meestal een royale oversteek, zodat er een soort open waranda rondom de kerk ligt. Die oversteek blijkt bij deze kerk te ontbreken. In mijn schoenen, die ik op de drempel achterliet, staat een laagje water. Ik giet ze leeg, stop mijn sokken in mijn broekzak en loop op blote voeten naar het gebouwtje naast de kerk voor het ontbijt. Maar de meeste rode klei blijkt wel van mijn schoenen te zijn gespoeld.

Na het ontbijt gaan we richting Puthencruz. Onderweg gaan we bij een familie aan waar iemand is overleden. Het is erg druk. Naast het huis is voor de gelegenheid een grote overkapping gemaakt. Daar is de overledene opgebaard en verzamelen zich familie en belangstellenden. Als wij aankomen is een van de andere bisschoppen er al met een paar diakenen en priesters. De traditionele gebeden voor de overledene worden gezongen - deels in Malayalam, deels in Syriac - er is wierook, het lichaam wordt gezegend. Geboeid vergeet ik bijna dat ik als enige op blote voeten en met licht opgerolde pijpen door modder en over cement loop. Gelukkig gaat er niemand op mijn tenen staan.

Eind van de middag neem ik in het Patriarchaal Centrum hartelijk afscheid van Mor Ireneus, chauffeur Benny en diaken Anish. Zij zullen nog doorrijden naar Trivandrum in het uiterste zuiden van Kerala.

Zondagochtend ga ik volgens afspraak mee met Mor Eusebius naar Thrissur. We vertrekken vroeg omdat hij de eucharistieviering zal leiden in Pazhamthottam, zijn geboortedorp. Het is in een klein kerkzaaltje in een gebouw dat op hetzelfde terrein staat als de grotere kerk van de andere factie. De viering daar begint als die van ons naar het einde loopt. Gelukkig delen de twee partijen nog wel het kerkhof, zodat de kerkgangers na de dienst in vrede hun dierbaren kunnen gedenken. Dat gebeurt elke zondag. De voorganger loopt de begraafplaats op, de gelovigen staan bij de graven van hun dierbaren en branden kaarsjes. Er is kort gezamenlijk gebed en gezang en daarna gaat ieder zijns weegs. Sommigen blijven wat bidden of praten bij een graf, anderen lopen keuvelend naar huis. Een mooi moment.

Na het ontbijt ontmoeten we een groep jongeren van de parochie. Mij interesseert vooral hoe de kerk als minderheid hier de eeuwen heeft doorstaan. De westerse samenleving is weliswaar diep door het christendom beïnvloed, maar de positie van de kerken is zorgwekkend geworden. Vanuit de jongeren komt een voor mij onverwacht geluid. Door de globalisering ontkomt ook hun wereld niet aan

vergaande individualisering. Ook zij merken dat mensen weliswaar geboeid zijn door spiritualiteit, maar dat de belangstelling voor de Kerk afneemt. Met name de komst van pinksterkerken geeft daarbij onrust. Die verwaarlozen (de in de ogen van de gevestigde kerken wezenlijke) taken als zorg voor zieken en armen. Zij onttrekken zich ook aan allerlei oecumenische activiteiten. Het probleem is dat zij met hun actieve evangelisatie vooral leden van gevestigde kerken bereiken. 'Zij proberen om christenen te bekeren tot het christendom.' merkt iemand op. 'De Portugezen probeerden de Syrische christenen Rooms-katholiek te maken, de Engelsen wilden hen Anglicaans maken. De pinkstermensen willen ons een Amerikaans geloof opdringen.' Samen stellen we vast dat het type geloof dat de pinksterkerken preken, met hun nadruk op het persoonlijke geloof, bekering en wedergeboorte wel nauw aansluit bij een individualistische samenleving.

Ik wijs erop dat de kerk zoals ik die in Nederland zie (naar ik vurig hoop tenminste!) niet alleen een achterhoede is waar mensen nog aan meedoen. Mensen beginnen te merken dat doorgesloten individualisering ook eenzaam kan maken en egoïstisch. Het kan het besef dat wij verantwoordelijk zijn voor de samenleving ondermijnen. Daarom kan de kerk ook een voorhoede zijn, waar mensen als een daad van 'culturele ongehoorzaamheid' omzien naar elkaar en anderen. Ondanks de enorme culturele en traditionele verschillen die er zijn tussen de wereld van deze jongeren en die waarin ik leef, voel ik me even erg met hen verbonden. Met spijt dat het alweer voorbij is gaan we weer verder.

Na een kort bezoek aan een familie waarmee de bisschop al sinds zijn jeugd bevriend is rijden we naar de Mariakerk in Palikara waar Mor Eusebius een huwelijksdienst zal leiden van een nichtje van hem. Er worden maar liefst twee huwelijken tegelijk gesloten. Het is feestelijk, al zorgt een nu dubbel grote schare fotografen en filmers met grote warme lampen ervoor dat het een heel gedrang is. In een bijgebouw waar we zullen lunchen vraagt het kerkbestuur, dat mij niet over het hoofd heeft gezien, bezorgd aan de bisschop wat ik eten moet. Zij zijn gerustgesteld als blijkt dat ik gewoon eet wat de pot schaft. Net als elders in Kerala heerst de hardnekkige overtuiging dat westerlingen de lokale keuken niet lusten of verdragen.

Na de lunch rijden we naar Thrissur. Ook Mor Eusebius woont in een huurhuis buiten de stad. Niet omdat zijn bisdom in opbouw is, maar omdat zijn voorganger vier jaar geleden overstapte naar de andere factie. Hij kreeg de besturen van het bisschoppelijk paleis en zes parochiekerken achter zich en die zijn nu dus in andere handen. Het komt mij niet erg netjes voor, dat je de positie die de kerk je toevertrouwde zo gebruikt.

Als we ons wat hebben opgefrist stappen we in de oude Hindustan Ambassador van de bisschop. Het prachtige model, dat al sinds de onafhankelijkheid van India in productie is, doet denken aan een oude Britse Morris. Mor Eusebius rijdt zelf. Hij is naar eigen zeggen de enige bisschop die dat doet. De status van de dienstauto met chauffeur spreekt hem niet aan, al is die soms wel nodig voor zijn werk. Maar hij houdt van autorijden en als het even kan rijdt hij in zijn bisdom zelf. De auto is minder luxe en wendbaar dan de Toyota die ons naar Thrissur bracht, maar ik snap zijn voorliefde voor iets klassieks helemaal.

Via een modderig karrenspoor komen we bij een stuk land buitenaf in bosrijk gebied. Bij zijn aantreden kon hij het voor een prijke kopen. Er staan een huis en een kapel op, een stal met twee koeien en een geit en een hok met konijnen. Vanaf het terrein van de burens kijken twee olifanten die overdag in de houtbouw werken nieuwsgierig toe. Mor Eusebius woonde hier de eerste anderhalf jaar van zijn werk in het bisdom, maar toen de mensen bleven klagen dat het zover weg was heeft hij toch maar een huurhuis in de meer bewoonde wereld betrokken. In het huis op het terrein buiten wonen vier jonge diakenen die studeren en de getijden bidden en daarnaast voor de dieren, de kokospalmen en de bananenplanten zorgen. Na het avondgebed in de eenvoudige kapel laat de bisschop me plannen zien voor een nieuw gebouw dat hier naar hij hoopt zal verrijzen. Het moet een centrum worden met zestien tweepersoonskamers. Een deel bestemd voor lichamelijke gehandicapten en een deel voor kankerpatiënten in de terminale fase. Geld is er niet, nog niet. Maar als het Gods wil is, zal dat er zeker komen, verzekert hij. Terug in de pastorie, na het avondeten, praten we lang en persoonlijk. Hij is open, nuchter en vol energie. En hij is vroom. 'Ik leef elke dag met God, elke ochtend, middag en avond. Maar ik ben geen evangelical hoor! Alles liever dan dat!' roept hij vrolijk.

De volgende ochtend na het ontbijt stappen we weer in zijn Hindustan Ambassador voor een bezoek aan de Peechi-dam bij een van de vijftien stuwmuren in de deelstaat. We beklimmen een toren met prachtig uitzicht op de bossen en het stuwmeer. Er vliegen en zingen kleine papagaaien, spechten en allerlei andere vogels die ik als onkundige op dit gebied niet kan thuisbrengen. Het water staat vanwege het gebrek aan regen zo laag dat de turbines zijn stilgelegd. We huren een bootje en worden een halfuurtje rondgevoerd over het meer, dat is omzoomd met dichte bossen.

Terug in de pastorie is het weer het gebruikelijke komen en gaan van mensen. Ik spreek een van de priesters die hier verantwoordelijk is voor de huwelijkskursus en probeer er achter te komen wat er precies wordt behandeld. Want met de leer van de Kerk omtrent het huwelijk en wat psychologie vul je geen driedaagse cursus. Er blijkt inderdaad ook seksuele voorlichting bij te horen. Niet overbodig, want de mensen zijn preuts en van de ouders is in dit opzicht niet veel te verwachten.

Na de lunch vertrekken we naar het Patriarchaal Centrum, nu weer in de dienstauto. Bij het afscheid bezweert hij me nog dat ik in augustus met Douwe-Anne terug moet komen. 'Er is hier nog zoveel moois dat je nergens anders in India kunt zien.'

Puthencruz, maandag 13 juli

De afgelopen week was het Patriarchaal Centrum steeds mijn uitvalsbasis. Woensdag bracht ik nogmaals een bezoek aan het seminarium, nu om de bibliotheek eens rustig te bekijken. Die bevindt zich in een zorgelijke toestand. De huidige ruimte is te klein. Al een paar jaar geleden werd een nieuw gebouw bij het complex neergezet, de H.E. MOR JULIOS YESU ÇIÇEK MEMORIAL THEOLOGICAL LIBRARY. Het gebouw eert de gedachtenis van bisschop Çiçek, de eerste bisschop van de Syrisch-Orthodoxe Kerk in Nederland. Zijn bisdom omvatte ooit heel West-Europa. Hij was de voorganger van de huidige bisschop Mor Polycarpus die in Glanerbrug zetelt. Hij heeft hier groot aanzien.

De begane grond van het gebouw met klaslokalen en kantoren is al in gebruik, maar er is geen geld om de verdieping waar de bibliotheek moet komen af te maken. Het beton is gestort, het dak zit erop en van buiten ziet het er goed uit, maar afwerking en inrichting ontbreken volledig. De collectie is in afwachting van beter tijden in drie-

en gesplitst: een deel is opgeslagen in dozen, een deel staat in een benauwde ruimte op de begane grond in niet erg geordende volgepakte kasten en de rest staat op de leeszaal. Volgens de bibliothecaresse zijn het de naslagwerken en de tijdschriften. Maar op grond waarvan een boek als naslagwerk geldt, naar beneden is verwezen, of tot de doos is veroordeeld, is niet zo duidelijk. Beneden staan boeken die ik zelf beslist onder handbereik zou willen hebben en in de leeszaal een plank met tijdschriften waar zelfs de bibliothecaresse geen weg in blijkt te weten. Naast de niet erg ordelijke indeling, die te begrijpen is vanwege de nieuwbouw, is er het vocht. Alle boeken voelen door het vochtig-warme klimaat klam aan. Men hoopt in 2012 de middelen bijeen te hebben om de nieuwe bibliotheek te openen. Maar airconditioning om het vocht uit de boeken te houden komt er niet, dat is te kostbaar.

Vrijdagavond en zaterdag ging ik met Mor Ireneus mee naar het jaarlijkse landelijke kamp van de jeugdclubs van de kerk. Het gaat om een groep van zo'n 250 bijna uitsluitend jongens en jonge mannen van 15 tot 35. Het duurt van vrijdag eind van de middag tot zondag lunchtijd. De vrijdag wordt gevuld met vele toespraken. Voor het avondeten zijn er zonder onderbreking maar liefst acht sprekers, die allemaal royaal de tijd nemen. De priester van de parochie waar we te gast zijn, Mor Ireneus als voorzitter van de jeugdbeweging, een parlamentslid, een vakbondsman, en nog een paar bisschoppen doen allemaal een duit in het zakje. Ik ben als buitenlandse gast op het podium neergezet en bezit mijn ziel in lijdzaamheid. Na het eten gaat het plenaire deel verder. Ik probeer in de wandelgangen (onder plastic afdak en op het gras dus) met jongeren in gesprek te komen maar al snel laat de bisschop weten, dat hij mij op het podium wil hebben. Het blijkt dat ik ook nog iets moet zeggen. Als tiende en laatste spreker van de dag. Gelukkig heb ik meegekregen wat het thema van deze dagen is. 'Blijf nuchter onder alles, aanvaard het lijden, doe het werk van een evangelist, verricht uw dienst ten volle.' Woorden van Paulus aan zijn jonge assistent Timotheüs (2 Tim 4: 5).

Om half elf is het programma voorbij en rijden wij terug naar Puthencruz voor een korte nachtrust. Zaterdag vertrekken we weer vroeg. Na de Eucharistieviering is er ontbijt. De jongeren hebben het uitstekend naar de zin. Zoals het hoort hebben zij het erg laat ge-

maakt. Ze slapen in een nabijgelegen school waar het pas tegen vier uur rustig werd. Ook de rest van de dag is er meer gelegenheid om elkaar te ontmoeten en bij te praten. Er is 's morgens een politicus die een kort groetwoord spreekt en een echte spreker. Dan is er een paar uur vrije tijd en lunch. Na een excursie naar een fabriek waar per dag 1.200.000 latex ballonnen worden gemaakt is er voor het avondeten nog een spreker.

Door de ruimte in het programma spreek ik een flink aantal jongeren. Over de kerk, hun dorp, de jeugdclub, de pinksterkerken, het samenleven met hindoes en moslims. De plaatselijke club die het kamp dit jaar verzorgt leidt me langs iedereen die meedoet in organisatie en catering.

Om elf uur brengen Benny en Anish me terug naar het Patriarchaal Centrum. Mor Ireneous is in de loop van de dag merkbaar ontspannen: het kamp, het eerste onder zijn voorzitterschap, verloopt goed. Hij blijft achter voor het staartje van het programma op zondagochtend. Dat begint natuurlijk met een eucharistieviering om half zes.

Puthencruz, woensdag 15 juli

Zondagmiddag verloofde een nichtje van father Joby. De hele staf van het Patriarchaal Centrum gaat erheen. Het feest is in een grote parochiezaal bij de dorpskerk. Het paar staat op het podium. Gasten die komen gelukwensen worden allemaal met het verloofde stel gefilmd en gefotografeerd. In de zaal lange tafels. Na het feliciteren nemen de gasten plaats, eten en vertrekken weer. Het huwelijk is half augustus. Onderweg komen we door een dorp waar juist een processie wordt gehouden ter gelegenheid van de naamdag van de patroonheilige van de plaatselijke kerk. Er is een lange stoet mensen met kleurige parasols en brandende kaarsjes. Voorop gaat een groepje trommelaars. Hindoes die voor de gelegenheid zijn ingehuurd. Deze mix zie je alleen in India

Dinsdag overleed de schoonzuster van de Catholicos. Zij was de weduwe van zijn broer en al bejaard. Zij werd dezelfde dag begraven. De Catholicos is nog in het buitenland, maar de uitvaart wordt door maar liefst vier bisschoppen bijgewoond. Twee van hen spreken, drie van hen bewieroken het lichaam, terwijl een groep van zo'n 25 priesters de gebeden zingt. Na de gebedsdienst bij het huis, als de overledene naar de kerk zal worden overgebracht, vertrekken de

bisschoppen weer. Het vervoer van de overledene gaat per ambulance. Uit de luidsprekers op het dak klinken niet de tonen van de sirene maar hymnen. De plechtigheid in de kerk is kort. Aansluitend wordt de nog steeds geopende kist naar de begraafplaats naast de kerk gedragen. Na een paar laatste gebeden wordt het lichaam gezalfd, de kist gesloten en in het familiegraf bijgezet.

Puthencruz, vrijdag 17 juli

De afgelopen dagen gevuld met lezen en schrijven. Er is in het Patriarchaal Centrum ook een boekwinkel met wat Engelstalige boeken over liturgie en geschiedenis van de Syrisch-Orthodoxe Kerk in India en over Indiase christelijke spiritualiteit. Ik koop en lees ze allemaal. Daarnaast schreef ik een artikel voor het Friesch Dagblad. Als het goed is wordt het in de loop van de volgende week geplaatst. Vanmorgen weer naar Angamali geweest, de kerk met de mooie schilderijen. Ik was niet tevreden over de foto's die ik er eerder maakte.

De mensen die ik wil spreken blijken deze week allemaal te druk. Driemaal wordt een afspraak die ik maakte op het laatste moment afgezegd voor een sterfgeval of een onverwachte of uitgelopen bespreking. Met de belofte dat we elkaar snel zullen spreken, dat wel. Plannen blijkt hier lastig te zijn. Een louterende ervaring.

Puthencruz, maandag 20 juli

Vrijdagmiddag werd Manu, een jonge man die twee weken geleden de verantwoordelijkheid voor de dagelijkse gang van zaken in het

Patriarchaal Centrum kreeg, weggeroepen omdat zijn grootvader erg ziek was geworden. Eind van de middag kwam het bericht dat hij was overleden. Begin van de avond stapten we met zeven man in het busje van de kerk om in het sterfhuis de gebeden te zeggen. Het was

een uur rijden door tropisch stromende regen. Het bezoek duurde een kwartier. Er werd een kort woord van medeleven gesproken en gebeden. Toen weer terug gereden. Onderweg samen ergens gegeten zodat we pas tegen 10 uur terug waren. Zaterdag is grootvader begraven, vandaag is Manu weer terug op zijn post.

Zondagochtend vroeg met father Joby meegegaan naar zijn parochie. Na de eucharistieviering was er een districtsbijeenkomst van zondagsschoolkinderen en -jongeren en hun leiding. Een paar leuke ontmoetingen gehad.

Puthencruz, vrijdag 24 juli.

Hoewel de jarige zelf afwezig was werd woensdag de verjaardag van *Bava* (zoals de Catholicos liefkozend genoemd wordt) gevierd. Het begon uiteraard met een eucharistieviering, waaraan maar liefst vijf bisschoppen meededen. Daarna werd plechtig een grote taart aangesneden en was er eten. Niet alleen onze eigen vier zusters waren erbij, maar ook de nonnen van een nabijgelegen convent waren gekomen. En er waren familieleden van de jarige.

In de namiddag reed ik met vader Moolayil mee naar Tiruvalla, waar ik Mor Coorilos zou bezoeken. Vader Moolayil is kerkhistoricus en onderweg kon hij mooi een paar tegenstrijdigheden waarop ik stuitte ophelderen. In een van de boeken over de lokale geschiedenis las ik b.v. dat de Nederlanders de Syrisch-Orthodoxen zeer welgezind waren, maar een ander boek stelde dat de Nederlanders ronduit vijandig tegenover hen stonden. Weer ergens anders las ik dat de Nederlanders weinig invloed hadden gehad op de lokale kerkgeschiedenis. Volgens Moolayil was het allemaal waar. De houding van de Nederlandse VOC werd namelijk bepaald door opportunisme. Als de lokale leiders positief tegenover de Syrisch-Orthodoxen stonden volgden de Nederlanders hen, maar als het beter uitkwam om hen dwars te zitten deden zij dat net zo makkelijk. Anders dan de Portugezen waren de Nederlanders niet geïnteresseerd in de verbreiding van het Europese christendom. Ze waren weliswaar anti-rooms, maar het ging hen vooral om de handel. Het is een populair misverstand dat de koopman en de dominee altijd samen opereerden. Handel en zending gingen aanvankelijk helemaal niet hand in hand. De aalmoezeniers en ziekenroosters op de schepen en in de factorijen waren er alleen als geestelijke verzorgers voor de Nederlan-

ders. Pas later gebruiken de particuliere zendingbewegingen de handelsroutes voor hun zendingsactiviteiten.

's Avonds met Mor Coorilos gegeten. Hij had zijn mobiel uitgezet en we konden ongestoord een paar uur praten. Hij hoort, zo had ik van anderen begrepen, bij de weinige Syrisch-Orthodoxe theologen in India die ook in oecumenisch verband, nationaal en internationaal, in aanzien staan. In zijn dissertatie "Green Liberation" (1999) geeft hij aanzetten voor een integrale eco-theologie. Hij richt daarin (en ook in later werk) de blik niet alleen op de eigen traditie, maar reflecteert ook op feministische, tribale en Dalit theologie. Hij voelt zich soms een eenling in zijn kerk met zijn pleidooi om ernst te maken met de resultaten van deze wijzen van theologiseren. Want de meeste Syrisch-Orthodoxe theologen houden zich vooral bezig met het spreken over God op een abstract en metafysisch niveau. Mor Coorilos benadrukt de noodzaak om bestaande maatschappelijke verhoudingen en de verantwoordelijkheid tegenover de natuur theologisch opnieuw te doordenken. Dat is niet populair in een kerk die wordt gedomineerd door kerkhistorici en liturgisten, die zich in het verleden meer heeft verbonden met de hogere dan met de lagere kasten en die bovendien vrij kritiekloos staat tegenover de dominante patriarchale samenleving. Maar uit het feit dat hij ondanks zijn stellingname drie jaar geleden tot bisschop werd gekozen maakt hij zelf op dat er in zijn kerk wel ruimte is voor zijn geluid. Ook het feit dat er in delen van de kerk oog komt voor evangelisatie stemt hem hoopvol. Niet omdat hij zieltjes wil winnen voor de kerk, maar omdat hij gelooft dat de kritische en bevrijdende kracht van het evangelie van betekenis kan zijn voor de kanslozen in de samenleving en voor de bedreigde natuur.

In 2002 richtte hij, samen met vader Moolayil en enkele anderen het 'India Centre for Social Change' op. Een neutrale (niet-kerkelijke) stichting, waarmee hij zijn idealen in praktijk probeert te brengen. De stichting exploiteert inmiddels elf centra waar in dagopvang ongeveer 200 vooral verstandelijk gehandicapte kinderen worden begeleid. De kinderen komen uit alle lagen van de bevolking, maar vooral uit de laagste, en hebben uiteenlopende godsdienstige achtergronden. Zij ontwikkelen binnen hun mogelijkheden handvaardigheden: borduren, lijstenmaken, kleermaken etc.. Er zijn ook afdelingen waar gewerkt wordt zoals vroeger in onze sociale werkplaatsen gebeurde. En er zijn culturele activitei-

ten: er wordt geoefend in dans en toneelspel en er worden voorstellingen gegeven. Tussen de middag is er een lunch, zodat deze kinderen in elk geval dagelijks een warme maaltijd krijgen.

Donderdag bezocht ik het centrum vlakbij Tiruvalla. Vader Moolayil heeft slechts een kleine parochie en doceert een dag per week aan het seminarie. De rest van zijn tijd is hij directeur van de centra. Toen hij de kinderen vertelde dat ik een vriend was van Mor Coorilos zat het helemaal goed: een groepje danste speciaal voor mij, anderen lieten trots hun werkstukken zien. Een van de kinderen leerde me mijn naam in gebarentaal. En de meesten wilden graag op de foto. Mor Coorilos vertelde me woensdag dat hij vaak even aangaat bij het centrum als hij gestrest is door zijn werk. Hij komt er altijd weer verkwikt en vrolijk vandaan. Ik snap waarom.

Kochi, zaterdag 25 juli.

Vrijdag eind van de middag werd ik opgehaald om Mor Gregorius in Kochi te bezoeken. Hij is secretaris van de bisschoppensynode en druk bezet. Dit weekeinde heeft hij tijd voor me.

Tijdens de maaltijd een boeiend gesprek. Het feit dat ik inmiddels veel las werpt zijn vruchten af. Ik begin een beeld te krijgen van de geschiedenis en de actuele situatie van de kerk. Mor Gregorius ziet het bieden van weerwerk tegen de vrije kerken als een van de belangrijkste uitdagingen van het moment. Vooral zij die zich richten op gebedsgenezing trekken veel aandacht. Zijn inhoudelijke kritiek op hen is dat zij het buitengewone (een bijzondere genezing die als Gods ingrijpen wordt ervaren) tot norm verheffen. Maar zo is het leven niet. Gods nabijheid is in alle dingen te ervaren, ook in het lijden.

Zaterdag is Mor Gregorius al vroeg op pad voor een eucharistieviering. Omdat er zaterdag en zondag leuke dingen gebeuren in zijn bisdom nodigde hij me uit om nog te blijven. Ik ga daarom na het ontbijt even terug naar het Patriarchaal Centrum voor wat schone kleren en toiletspullen. Daarna naar een van de attracties. In de school van het bisdom wordt een muziekfestival gehouden voor groepen en solisten. Leerlingen van twintig scholen uit de omgeving doen eraan mee. De leerlingen zingen en musiceren met groot enthousiasme. Een paar scholieren leiden me uitgebreid rond door het complex waar je terecht kunt vanaf de kleuterschool tot aan de universiteit.

Puthencruz, donderdag 30 juli.

Zondag werd de sterfdag gevierd van de voorganger van Mor Gregorius. Er werden zo'n drieduizend mensen verwacht, dus zaterdagavond waren onder een afdak naast de kerk al professionele koks aan het werk want de bezoekers krijgen uiteraard allemaal te eten. De eucharistieviering begon om half negen. Voor het eerst maakte ik mee dat de drie altaren in een kerk allemaal in gebruik waren. Aan elk altaar stond een bisschop. Zij zongen beurtelings de gedeelten die hardop gingen. De twee andere bisschoppen bleken indertijd nog door de overledene te zijn gewijd als priester. Na de viering een paar toespraken die door grote luidsprekers over het terrein rond de kerk schallen. Daarna komt de stroom bezoekers goed op gang. Mensen komen aan, gaan even de kerk in om te bidden bij het graf van de gestorvene en scharen zich in de rij voor het eten. 's Avonds met Mor Gregorius vele 'rondjes om de kerk' gelopen op het terrein. Indringend gesprek.

Maandagmorgen bezoek ik de oude Joodse synagoge van Kochi en na de lunch vertrek ik weer naar het Patriarchaal Centrum. Daar is geregeld dat ik woensdag naar een van de scholen van de kerk ga om, naar ik veronderstel, een Engelse les op te luisteren. Als we naar de school vertrekken komt het water met bakken uit de hemel, maar we komen redelijk droog de school binnen. Het blijkt dat ik niet met een klas te maken zal krijgen maar met de hele school, uitgezonderd de kleuters. De school start namelijk een 'Language Club' om het leren van de Engelse taal te bevorderen. Ik mag de opening verzorgen. Als we binnenkomen in de Assembly Hall van de school zit iedereen al klaar.

Het werd gezellig, maar ook een beetje verdrietig. Een meisje trad op als ceremoniemeester en heette iedereen welkom. Een ander meisje zong een liedje, weer een ander las een gedicht en een groepje zong. Dat maakte ik tenminste op uit wat mij in het oor werd geroepen, want er was geen stroom zodat de geluidsapparatuur niet werkte en de regen viel nog steeds met bakken uit de lucht op het golfplaten dak van de Assembly Hall. Het was een oorverdovend geraas waardoor alle voorbereide speeches en liedjes in het water vielen. Ik heb – indachtig bisschop Matta Roham - met luide stem nog een paar woorden gesproken over het belang van het leren omgaan met de computer en het leren van Engels. Het was tot ongeveer halverwege de zaal te volgen. Pas

toen het officiële deel voorbij was stopte de regen en lukte het om nog met wat scholieren te praten. De onverstoobarheid waarmee het hele programma gewoon werd afgewerkt, ook al was er niets van te volgen, verbaasde me. Alsof het om een ritueel ging dat hoe dan ook doorgang moet vinden. Niet voor het verzamelde volk, maar voor de goden.

Puthencruz, vrijdag 31 juli

Na goed een dag weer terug voor voorlopig de laatste nacht hier. Gistermiddag belde Mor Clemis: of ik over een uur klaar kon staan om te worden opgehaald naar zijn diocesis in Idukki. Een aanbod dat ik niet kon weigeren. Twee heren kwamen me ophalen en leverden me na een mooie reis van een uur of vier af in een logement in het stadje Kattappana. Daar bleek het misverstand. Mor Clemis zelf was er helemaal niet, maar wilde dat ik toch zijn bisdom zou bezoeken. Het werd een vooral toeristische dag. Begeleid door telkens minstens twee mensen bezocht ik de secretaris van het bisdom, een van de kerken, een school en een windenergiepark. Alles in een prachtige omgeving. Idukki bestaat van wat er in de hogere, koelere regionen groeit: kardamon, vanille, peper, kruidnagel, koffie en thee.

Vader John komt uit een geslacht van priesters. Zijn vader, groot- en overgrootvader waren het ook. Omdat iedereen zijn familie kent werd hij, toen Idukki vorig jaar een zelfstandig bisdom werd, tot secretaris van het bisdom gekozen. Tot twee jaar terug was hij naast priester ook leraar wiskunde. Tegenwoordig houdt hij bijen en verbouwt hij kruiden op de 8 are grond rond zijn huis. Hij geeft ook kruidengeneeskundige consulten. Omdat de traditionele geneeswijze hem boeit, maar ook omdat hij niet kan leven van de 6000 rupia (bijna 90 euro) die hij als priester in dit arme bisdom per maand krijgt.

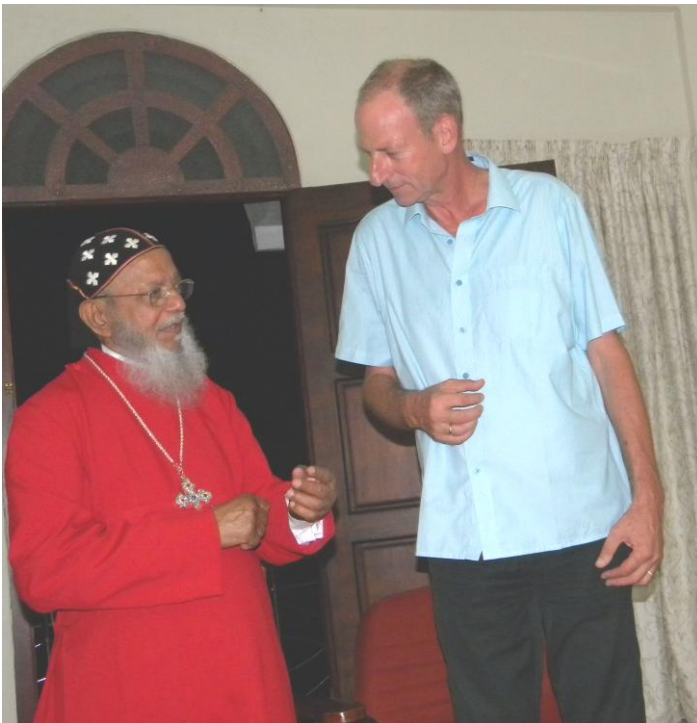
Mijn tijd hier zit er op: morgen vertrek ik naar Mumbai. Het zal vreemd zijn om Kerala en het Patriarchaal Centrum te verlaten. Ik zal de lieve zorgzame mensen die de gemeenschap hier vormen missen: de zusters, de jonge diakenen en de chauffeurs, Thomas en Saly met Lidyo en Lidia, hun kinderen, Salome en Mary, de dames van de huishouding, en Manu die de laatste tijd een soort persoonlijke oppasser voor me was. Naast hen ben ik dank verschuldigd aan vader Joby en secretaris Thambu, de bisschoppen Athanasius, Aphrem, Clemis, Coorilos, Eusebi-

us, Gregorios, Ireneos, Theofilos and Tithoos. Ze waren hartelijk en open, gaven me van hun tijd en deden moeite voor me.

Vlak voor we weer naar huis gaan zal ik nog even terugkomen. Bava komt 24 augustus terug, zodat ik hem nog net kan ontmoeten. Voor de zekerheid zal ik een bedankbrief voor hem achterlaten met een mooie kaars met het logo van de PKN en een envelop met een gift.

Morgen is Douwe-Anne jarig. Ik vertrek dan naar Mumbai waar hij dinsdag aankomt. Van de vorige keren weet ik dat het na twee maanden eerst even vreemd en onwennig zal zijn. Veel nieuwtjes hebben we niet uit te wisselen: we spraken elkaar vrijwel dagelijks via het internet. Maar liefde zit meer in het gewone dagelijkse samenzijn, dan in het uitwisselen van grote verhalen over gebeurtenissen.

Naschrift

Op 20 augustus reisden Douwe-Anne en ik nog voor een paar dagen naar Kerala. We bezochten Mor Eusebius in Thrissur en de 24ste ontmoette ik in Puthencruz op de valreep nog de Catholicos. 26 Augustus vlogen we terug naar Nederland.